

Pr Liisa-Ly Pakosta  
Justiits- ja Digiministeerium  
Suur-Ameerika 1  
10122 Tallinn  
E-post: [info@justdigi.ee](mailto:info@justdigi.ee)

Koopia: Eesti Teaduste Akadeemia, Haridus- ja Teadusministeerium, ülikoolid

28.04.2026

## Teadmussiiret puudutava toimingupiirangu erandi sõnastamine korruptsioonivastases seaduses

Lugupeetud minister Pakosta

Aitäh konstruktiivse koostöö eest korruptsioonivastase seaduse muutmise protsessis lahenduse otsimisel probleemile, mis takistab ülikoolis loodud teadustulemuste praktikasse rakendamist. Ülikoolide jaoks on väga oluline, et seadus näeks ette erandi toimingupiirangu rakendamisest olukordades, kus ülikoolidel on teadmussiirde protsessis vaja erasektoriga koostööd teha. Samuti on väga oluline, et nimetatud erand oleks sõnastatud selliselt, et see ei looks uusi takistusi tööprotsessis ega süvendaks ebakindlust.

Korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõus praegu olev säte, mille kohaselt peab teadmussiirde protsessis üldisest toimingupiirangust erandi tegemiseks igakordselt loa andma ülikooli määratav kollektiivne organ, ei lahenda ülikoolide hinnangul probleemi täielikult ega tõhusalt. Ülikoolide soov on, et toimingupiirangu erand rakenduks otse seaduse alusel (*ex lege*), st ilma, et selleks oleks vaja vahelülina ülikooli määratud kogu luba. Olemuslikult sarnaneks see teiste korruptsioonivastase seaduse paragrahvi 11 lõikes 3 sätestatud eranditega (nt KVS § 11 lg 3 p 3 sätestatud hädaseisund või KVS § 11 lg 3 p 4 sätestatud asendaja puudumine).

Ülikoolide hinnangul tekitab erandi kohaldamise sõltuvusse seadmine mingi kogu loast väga suure halduskoormuse ning ohustab põhiseadusega kaitstud õigusi ja vabadusi.

Teadustulemuste praktikasse rakendamisel sõlmitavad lepingud on üldjuhul väga mahukad ja keerulised, hõlmates näiteks tehnoloogilisi protsesse, intellektuaalomandi kaitset, uuenduslikke ärimudeleid, andmekaitset. Kui ülikoolis moodustatud kogu peab sellise lepingu sõlmimiseks loa andma, siis peavad kogu liikmed eelnevalt kõik koostööd puudutavad nüansid endale lõpuni selgeks tegema, mis eeldab täiendavaid menetlusi, dokumenteerimist ja väga suurt ajakulu ning loob ebavajalikku bürokraatiat nii ülikoolidele kui ka avalikule sektorile laiemalt. Siinkohal võib paralleeli tuua teaduseetika komiteega, kes annab hinnangu teadusprojektide kooskõlale teaduseetika põhimõtetega ning mille menetlus on väga ajamahukas. Teadusmahuka ettevõtluse toetamiseks toimingupiirangu erandi kehtestamise eesmärk peaks olema vastupidine: selge, lihtne ja ettenähtav regulatsioon seaduse tasandil, mis vähendab halduskoormust ning toetab teadmussiirde kiiret ja tõhusat toimimist.

Loa andmise sõltuvusse seadmine teatud kogu otsusest ilma sellele kogule seaduses selgeid kaalutusõiguse piire seadmata ohustab põhiseadusega kaitstud õigusselguse ja õiguskindluse põhimõtet ning ettevõtlus- ja akadeemilist vabadust. Ei ole selge, millistest põhimõtetest lähtuvalt kogu peab oma otsuse langetama, st kas ta peab hindama (1) kas tegemist on teadmussiirde olukorraga või (2) kas esineb reaalne korruptsioonioht või (3) kas tehingu tegemine on ülikooli huvides või (4) veel mingit muud asjaolu. Kui kogu teeb negatiivse otsuse, st ei anna luba toimingupiirangu erandi tegemiseks, siis sellega ta piirab otseselt teadlase võimalusi teadusteha (kaitstud EV põhiseaduse §-ga 38) ja ettevõtjate õigust ettevõtlusega tegeleda (kaitsetud EV põhiseaduse §-ga 31). Sellised piirangud oleks õigustatud üksnes seaduses selgelt sätestatud tingimustel.

Alternatiivse lahendusena pakun välja regulatsiooni, mille kohaselt teadmussiirde protsessis ette nähtud erandit rakendatakse üksnes olukordades, kus ülikooli töötaja ei ole ülikooli nimel lõppotsuse tegija, vaid tema ametiseisund tuleneb sellest, et ta sisuliselt mõjutab ülikooli tehtavat otsust, kuid lõpliku otsuse ülikooli nimel langetab keegi teine. See loob ka seaduse tasandil suurema kindluse, et ülikooli otsused ei ole erahuvide mõjutatud, kuid samal ajal siiski lahendab ülikoolide jaoks korruptsioonivastase seadusest tuleneva suurima probleemi, milleks on see, et teadlase sisulist mõju teadmussiirde protsessis ei ole olemuslikult võimalik täielikult vältida.

Samuti teen ettepaneku laiendada kõne all olevat toimingupiirangu erandit ka teadus- ja arendusasutustele, kes on ülikoolide kõrval suurimad teadustulemuste ettevõtlusesse viijad.

Eesti avalikud ülikoolid teevad ettepaneku sõnastada korruptsioonivastase seaduse paragrahvi 11 lõike 3 punkt 10 järgmiselt:

**„10) avalik-õigusliku ülikooli ja teadus- ja arendusasutuse ning riigi rakenduskõrgkooli ja teadus- ja arendusasutuse töötajale teadmussiirde protsessis teadustulemuste praktikasse rakendamise eesmärgil, kui töötaja ametiseisund tuleneb vastava otsuse või toimingu sisulise suunamise pädevusest käesoleva seaduse § 2 lõike 2 tähenduses;”.**

Lugupidamisega

Tiit Land

Rektorite Nõukogu esimees

Lisainfo: Hanna Kanep, peasekretär, 5035403, [hanna.kanep@ern.ee](mailto:hanna.kanep@ern.ee)